שמות ד

א. אין פסוק[1] „ויאמר אליהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלותיכם" זיינען חז"ל[2] מדייק: וויבאלד ער איז מוסיף „לכו לסבלותיכם" און עס שטייט „לסבלותיכם"[3] — צו אייער (משה ואהרן'ס) אייגענער ארבעט, ניט צו „מעשיו", און ניט „סבלותם" (פון פסוק גלייך נאכדעם) ניט צו דער עבודת פרך פון אלע אידן — איז מוכח אז זיי זיינען געווען פריי פון דעם, אז „שבטו של לוי פנוי הי' מעבודת פרך".

דער רמב"ן[4] איז מבאר, אז ס'איז „מנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם", און דערפאר האט פרעה אויס־געטיילט דעם שבט לוי און זיי באפרייט פון דעם שעבוד, ווייל זיי זיינען די „חכמיהם וזקניהם" פון אידן[5]; און דאס האט פרעה געמיינט מיט „לכו לסבלו־תיכם — לישראל"[6], צו דער ארבעט פון לערנען[7] און זיין „מורי תורתם" צו אידן[8].

דאס הייסט, אז פרעה האט גע־טענה'ט צו משה ואהרן: ס'איז געווג וואס איר זייט פריי פון שעבוד מצרים און איר קענט אליין לערנען תורה און לערנען תורה אויך מיט אידן — וואס דארפט איר זיך (אויך) ארויפמישן אין (כללות'דיקן) סדר החיים און מעשים פון די אנדערע אידן, אז זיי זאלן זיך ניט פירן לויטן ציווי וסדר המדינה, ס'איז גענוג אייך וואס איר לערנט מיט זיי פון צייט צו צייט תורה!

ב. עס שטייט אין זהר[9] אז חכמת מצרים איז געווען „יותר מכל העולם", און דערצו — איז פרעה אליין געווען א חכם גדול[10]. די טענה פון פרעה איז גע־ווען א טענה וואס האט אן ארט אין שכל העולם:

ע"פ טבע האבן אידן זיך ניט געקענט באפרייען פון גלות מצרים, כמאמר רז"ל[11], אז „לא הי' עבד יכול לברוח ממצרים"; נאכמער, דאס איז געווען מתאים מיט דעם סדר ההנהגה מלמע־לה, ווייל דעם אויבערשטן'ס גזירה פון גלות מצרים איז געווען אויף „ארבע מאות שנה"[12].

און דאס האט פרעה געטענה'ט: וואס גייט איר משנה זיין טבע און דעם אוי־בערשטן'ס דרכים[13]? „לכו לסבלותיכם" — גייט לערנען (די שיעורי) תורה, און לאזט אידן פירן זיך ווי עס פאדערט זיך מצד דעם סדר הנהגת העולם.

זאגט מען אויף דעם, אז הגם עס איז

---

1) פרשתנו ה, ד.

2) שמו"ר פ"ה, טז. פרש"י עה"פ. וראה תנחומא וארא ו.

3) ראה רא"ם ומשכיל לדוד לפרש"י כאן.

4) עה"פ. ועד"ז בבחיי עה"פ.

5) ראה גם חזקוני עה"פ.

6) ברמב"ן ובחיי הובאה תיבה זו („לישראל") משמו"ר הנ"ל, ובשמו"ר לפנינו ליתא. ולהעיר שברמב"ן גריס בשמו"ר עוד פירוש שליתא בשמו"ר לפנינו.

7) ראה חזקוני שם: רק בתורה הי' כל עסקיהם.

8) אבל בפרש"י: לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבית. וראה רמב"ן כאן. וע"פ המבואר בפנים (שקאי על עבודת שבט לוי) יומתק יותר הלשון „לסבלותיכם". ולהעיר מראב"ע עה"פ.

9) ח"א קכה, סע"א. ולהעיר ממ"א ה, י ובמפרשים שם.

10) ראה זח"ב נב, ב.

11) מכילתא יתרו יח, יא. פרש"י שם, ט.

12) לך טו, יג.

13) ע"ד טענת טורנוסרופוס הרשע „אלקיכם אוהב עניים כו'" (ב"ב י, רע"א).

לכאורה אַ טענה צודקת — איז דאָס אַבער טענת פרעה. און אויב מען וואָלט אַננעמען זיין טענה, וואָלט מען ח"ו פאַרשפילט דעם גאַנצן ענין הגאולה. וכידוע[14] אַז די גאולה האָט געמוזט זיין „בחפזון", ווייל אויב די אידן וואָלטן זיך פאַרהאַלטן אין גלות מצרים אפילו נאָר אויף נאָך אַ „הרף עין"[15], וואָלט ניט געקענט זיין די גאולה. דוקא דורך דעם וואָס מ'האָט זיך ניט צוגעהערט צו פרעה'ס רייד איז געקומען די גאולה.

אמת טאָקע, אַז ע"פ חכמה ושכל האָט זיין טענה אַן אָרט; אידן זיינען אַבער ניט געבונדן דורך די הגבלות פון שכל וסדר העולמות. און דעריבער, ניט קוקנדיק אויף דעם וואָס גזירת הגלות איז געווען אויף „ארבע מאות שנה", איז די גאולה געווען אַ סך פריער, אין אַן אופן פון „דילג על הקץ"[16].

ג. די הוראה דערפון איז, אַז אַ איד זאָל ניט טראַכטן: איך לערן דאָך תורה, איז „אני את נפשי הצלתי", ובפרט אַז איך גיב נאָך פון צייט צו צייט אַ שיעור בתורה צו אַנדערע, וואָס איז מיר אויף אַזוי פיל נוגע ווי עס פירט זיך אַ צווייטער איד — צי ער איז מקיים מצות, אָדער ח"ו ניט. צי ער גיט אַפּ זיינע כוחות צום אויבערשטן, אָדער להבדיל צו „פרעה מלך מצרים" — אויף ענינים גשמיים?

[גשמיות מצד עצמה, אַן דעם חיות אלקי וואָס אין איר, איז עס ווי בויען פיתום ורעמסס „ערי פרעה" — ווי חז"ל[17] זיינען דאָס מפרש: רעמסס, שראשון ראשון מתרוסס... פיתום, שראשון ראשון פי תהום בולעו — עס האָט קיין קיום ניט].

דאָרף מען וויסן זיין, אַז דאָס איז (געווען) די השקפה פון פרעה מלך מצרים, וואָס האָט געזאָגט „לכו לסבלותיכם", פאַר דיר איז געגוג וואָס דו לערנסט תורה; וואָס איז דיר אַזויפיל נוגע די אויפפירונג פון אַ צווייטן אידן? דאָס איז אָבער ניט קיין סדר ההנהגה פון אַ אידן, וואָס דערפאַר האָבן משה ואהרן ניט אַנגענומען פרעה'ס טענה.

כשם ווי, בעת מען זעט אַז עס ברענט אַ פייער ר"ל אין אַ אידישער הויז, וועט דאָך קיינער ניט אָנועקזעצן זיך מיישב זיין, צי ער זאָל עפעס טאָן אויף צו ראַטעווען דעם צווייטן פון פייער; אָדער מאַכן אַ חשבון: ווי קען איך און וואָס דאָרף איך זיך מישן אין דעם צווייטנס ענינים? יעדער מענטש האָט דאָך זיין סדר החיים וואָס איז אויסגעשטעלט פון דער השגחה עליונה — איז וואָס זאָל איך זיך אַריינמישן אין דעם אויבערשטנ'ס דרכים?

ס'איז פשוט, אַז יעדער איינער וואָס זעט אָזאַ פאַסירונג וועט זיך ניט אַריינלאָזן אין אַ שקלא וטריא, צי דאָס איז אויסגעהאַלטן לויט דער שיטה, אָדער אַ צווייטער שיטה, נאָר ער וועט באַלד לויפן ראַטעווען דעם צווייטן.

אויב דאָס איז אָזוי בעת עס האַנדלט זיך נאָר וועגן חיי עולם הזה, איז כל־שכן וק"ו ווען עס רעדט זיך וועגן חיי עוה"ב און חיי עוה"ז צוזאַמען[18], אַז עס

14) סי' האריז"ל (ר' שבתי וקול יעקב) הגש"פ פי' מצה זו. צרור המור — הובא בשל"ה מס' פסחים פי' עבדים היינו. ועוד.

15) לשון המכילתא (ורש"י) בא יב, מא־מב. — וע"פ המבואר בס' שבהערה הקודמת מובנת הדגשת חז"ל בזה.

16) ראה פסיקתא דר"כ ופסיקתא רבתי פ' החודש. שהש"ר פ"ב, ח (א).

17) סוטה יא, סע"א. שמו"ר פ"א, י.

18) ראה ספרי תצא כג, ח (ורש"י שם, ט). ב"מ לג, א (במשנה).

האָט קיין אָרט ניט צו מאַכן חשבונות — נאָר טאָן אַלץ וואָס מ׳קען צו ראַטעוועז יענעם מבאר שחת.

ד. כ״ק מו״ח אדמו״ר האָט געזאָגט בשם הבעש״ט[19], אַז דער חיוב פון אהבת ישראל באַציט זיך ניט נאָר צו אַ אידן וואָס ער איז מיט אים באַקאַנט, נאָר די אהבה דאַרף זיין אויך צו אַ אידן וואָס געפינט זיך ערגעץ בקצוי תבל; און די אהבה דאַרף זיין (ניט סתם „ואהבת״, מיט אַ הגבלה, נאָר) „כמוך״: אַזוי ווי מען האָט האַלט זיך אַן הגבלות, אָט אַזוי דאַרף זיין די אהבה צו אַ צווייטן אידן[20].

— דער רבי האָט דערציילט[21] אַז דער מעזריטשער מגיד האָט זיך געוואונטשן אַז הלואי וואָלט ער געקושט די ס״ת מיט דער זעלבער אהבה וחיבה וואָס דער רבי (דער בעש״ט) האָט געהאַט צו אַ אידן; און דער רבי האָט מוסיף געווען (בשם ההי״מ)[22]: אויב דער בעש״ט וואָלט זייענדיק בעלמא דין געוואוסט וויפל ער טוט אויף מיט זיין קירוב צו אידן, אַזוי ווי ער ווייס דאָס איצטער, וואָלט עס געווען גאָר באופן אחר לגמרי —

און דער „ואהבת לרעך כמוך״ דאַרף זיך אויסדריקן אין דעם, אַז כשם ווי באַ אים אַליין — „כמוך״ — איז דאָ דער „לכו לסבלותיכם״, אַז ער געפינט זיך באהלה של תורה ובאהלה של תפלה ומצות, אַזוי דאַרף ער עס פּועל׳ן אויך באַ אַ צווייטן אידן.

און וויבאַלד אַז אין הקב״ה בא בטרוניא עם בריותיו[23], איז זיכער אַז מען האָט געגעבן אַלעס נויטיגע אויף דאָס אויסצופירן — מען דאַרף נאָר וויסן אַז מען טאָר ניט אַפּלייגן די ארבעט אויף נאָך אַ וואָך, אַ טאָג, אַדער אפילו אויף אַ „הרף עין״. ווייל עס איז רעכט, אַז דער הרף עין איז מכריע צי מען זאָל בלייבן אין גלות ח״ו אַדער מען זאָל אויסגעלייזט ווערן און ביז — בגאולה שלימה.

ה. און דאָס איז די הוראה וואָס איז נוגע צו די אַלע וואָס זיינען באהלה של תורה, כולל תלמידי הישיבות, און אויך צו אַלע אידן וואָס זיינען בקרן אורה: בשעת מ׳זעט אַז ביי אַ צווייטן אידן איז דער מצב הרוחני ניט כדבעי, ניט געניג ליכטיג זאָל מען זיך ניט איינריידן אַז „אני את נפשי הצלתי״, ובפרט אַז מצד דעם וואָס אַלע אידן זיינען אַ קומה אחת שלימה[24], איז בשעת אַז עס פעלט שלימות אין תומ״צ באַ אַ צווייטן אידן — פעלט עס באַ אים און באַ אַלע אידן.

תורה זאָגט וועגן אידן: „אתם נצבים היום כולכם לפני ה׳ אלקיכם ראשיכם שבטיכם גו׳ מחוטב עציך עד שואב מימיך״[25]. וועז מען שטעלט אויס סאָל־דאַטן אין אַ פאַראַד פאַר דעם מלך, איז דער סדר, אַז אויב איינער פון די פשוט׳ע סאָלדאַטן האָט ניט ווי גע־העריק אויסגעפוצט די קנעפּ פון זיין מונדיר, מאַנט מען ניט (נאָר) באַ דעם סאָלדאַט, נאָר מען מאַנט בעיקר באַ

---

19) ראה בפרטיות ס׳ הערכים־חב״ד ע׳ אהבת ישראל ע׳ תרכג ואילך, וש״נ. קונטרס אהבת ישראל ס״ט ואילך.

20) ראה ס׳ הערכים שם ערך הנ״ל סעיף ה, וש״נ.

21) ספר השיחות תש״א ע׳ 32. תש״ד ע׳ 163. סה״מ תש״ט ע׳ 87. היום יום ע׳ עא.

22) שיחת יום ב׳ דחגה״ש תרצ״ו — נעתקה גם בהוספות לרחר שם טוב ס׳ רלג.

23) ע״ז ג, א.

24) לקו״ת ר״פ נצבים. ובכ״מ.

25) ר״פ נצבים.

דעם מפקד ראשי, פאַרוואָס האָט ער ניט אויסגעלערנט זיינע סאָלדאַטן, זיי זאָלן וויסן צוצוגרייטן זיך ווי צו שטיין פאַר אַ מלך.

מען דאַרף וויסן, אַז וועַן „אתם נצבים היום כולכם לפני ה״א״, מאַנט מען ניט (נאָר) באַ דעם חוטב עציך ושואב מימיך, נאָר אדרבא דער עיקר מאַנט מען בא „ראשיכם שבטיכם״[26]; און זיי וועלן ניט קענען זיך פאַרענטפערן דערמיט וואָס זיי זיינען געווען פאַרנומען מיט זיך.

און בשעת אַז אידן וועלן זיך פירן ווי אַ קומה אחת שלימה, אַלע אידן צוזאַמען, פון ראשיכם שבטיכם ביז חוטב עציך ושואב מימיך, ס׳איז דאָ דער „ויעשו כולם אגודה אחת״[27],

וועט מען דעמאָלט אַלע זוכה זיין צו דער „לעשות רצונך בלבב שלם״[27], און עס וועט זיין „ה׳ אחד ושמו אחד״[28].

(משיחת שמחת ביה״ש תשי״ז)

---

26) כמחז״ל (ספרי ורש״י) עה״פ (דברים א, יג) „ואשימם בראשיכם״.

27) נוסח תפלת ימים נוראים.

28) זכרי׳ יד, ט.